

ІМЕНА ДЕРЖАВНИХ ДІЯЧІВ У НАЗВАХ ВУЛИЦЬ НАШОГО МІСТА

КЗ «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-III ступенів–гімназія № 23
Вінницької міської ради»

Анотація

Проаналізовано зміни топономічної системи м. Вінниця у рамках реалізації процесів декомунізації суспільства. Досліджено назви вулиць, які пов'язані з іменами відомих державних діячів України.

Ключові слова: декомунізація, топонім, топономічна система, державний діяч.

Abstract

The changes of Vinnytsia toponomic system in terms of the realization of the social decommunization processes are analyzed in the article. The street names connected with well-known Ukrainian statesmen are explored.

Key words: decommunization, a toponym, toponomic system, a statesman.

Декомунізація публічного простору була одним із найнагальніших завдань суспільства. У 2015 році цей процес був розпочатий на державному рівні. Насамперед він торкнувся топономічної системи – найзручнішого інструмента колективного вироблення минувшини, котрий дає при цьому можливість висловлення різних поглядів у політичній, культурній, мовній та релігійній площинах на місцевому і державному рівнях.

Перша хвиля перейменувань у Вінниці тривала від 1989 до 1996 року, коли на карті з'явилася вул. Соборна. На тлі відсутності соціально-економічних успіхів, міській владі потрібне було іміджеве рішення, яким стало перейменування вулиці Леніна на Соборну. Ця назва влаштувала представників різних ідеологічних поглядів, тому доволі швидко прижилася. З подальшим посиленням соціально-економічних труднощів гуманітарні проблеми остаточно відійшли на задній план, тим більше у певній частини населення зростали ностальгійні настрої щодо радянського минулого.

Тим часом, зросло нове покоління, яке відчувало потребу у змінах, зокрема й гуманітарних, ці настрої вивели людей на вулицю 2013-2014 рр. Подальші події призвели у 2015 р. до прийняття низки «декомунізаційних» законів, за якими, зокрема потрібно було прибрати з публічного простору символи комуністичного минулого (Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки»). Законодавством передбачалося завершення «декомунізаційних заходів» до 21 листопада 2015 р., проте у місті воно тривало до 29 квітня 2016 р.

Для кожного топоніма пропозиції щодо нової назви обговорювалися приблизно за наступною схемою: 1) спроба відновлення історичної назви; 2) спроба прив'язки до місцевих об'єктів цього топоніму, локальних особливостей місцевості, людей, пов'язаних з цією місцевістю; 3) спроба продовжити логіку назв навколишніх топонімів, вибудовування асоціативного ряду; 4) апелюючи до місцевих особливостей, пошук серед імен, пов'язаних з Вінницею та Поділлям; 5) так само апелюючи до місцевих особливостей, пошук серед імен видатних українців.

Усього за 2015–2016 рр. було перейменовано 147 топонімів (85 назв) та змінено трактування для 12 топонімів (5 назв) з 836 міських топонімів. Треба згадати, що у 2014 році замість площі Радянської з'явилася площа Героїв Майдану. Таким чином, декомунізація охопила 19% міської топономічної системи. Прагнення популяризувати минуле міст шляхом увічнення постатей, які асоціюються з Вінницею, призвело до того, що така група стала найбільшою – 26 назв. Навіть серед українських відомих особистостей обиралися такі, які пов'язані з нашим містом або краєм. Серед українських

видатних діячів, які напряду не пов'язані з Вінницею – 17 постатей. Усього у топонімічну систему було введено 68 нових імен.

Робоча група надала перевагу місцевим іменам, не звертаючи увагу на професійну сферу їхньої діяльності. Якщо все ж таки спробувати згрупувати за цією ознакою топоніми, то результат буде приблизно таким: 18 військових, 14 вчених, 8 письменників, 5 державних та 3 релігійних діячі, 4 актори, 1 вчитель, 1 міський голова, 1 спортсмен, тощо. Це приблизна систематизація. Оскільки деякі постаті потрапляють у кілька груп одночасно.

Відтепер вінничанам доведеться звикати до нових назв вінницьких вулиць, провулків, тупиків та площ. На карті міста з'явилися імена Симона Петлюри, гетьмана Скоропадського, Якова Гальчевського, Бернарда Претвича, Миколи Оводова тощо.

Ми в своїй роботі досліджували назви, пов'язані зіменами таких державних діячів:

- Валентин Отамановський
- Симон Петлюра
- Микола Оводов
- Володимир Винниченко
- Павло Скоропадський
- Бернард Претвич.

Вулиця Валентина Отамановського. Вперше ця вулиця виникла у 1910 році і називалася провулок Князя-Ігорівського. Потім у 1921 році вона була перейменована на вул. Гойхера. У 1941 році названа вул. князя Ігоря. У 1944 році вона була знову перейменована на вул. Гойхера. У 1955 році виникла вул. Зої Космодем'янської. А у 2015 році стала називатися вулицею В. Отамановського.

Валентин Отамановський — український історик, бібліограф, краєзнавець, громадський і політичний діяч. Засновник «Братства самостійників», депутат Української Центральної Ради, учасник бою під Крутами, засновник Вінницького Кабінету виучування Поділля. Автор першого в Україні історико-правового монографічного дослідження Вінниці. Жертва сталінського терору.

Вулиця Симона Петлюри. Спочатку вулиця була Торгівельним провулком. У 1910 році перейменовано на Ольгердівський провулок. У 1921 році провулок став називатися вулицею Слинька. У 1938 році перейменували на вулицю Чкалова. У 1941 році стала вул. Князя Данила. У 1944 році її знову перейменували на вул. Чкалова. У 2015 році стала називатися вулицею С. Петлюри.

Симон Петлюра — український державний, військовий та політичний діяч, публіцист, літературний і театральний критик. Організатор українських збройних сил. Член Генерального секретаріату Української Центральної Ради на посаді Генерального секретаря з військових справ (28 червня — 31 грудня 1917). Головний отаман військ УНР (з листопада 1918). Голова Директорії УНР.

Вулиця Оводова. У 1901 році вулиця поділялася на дві: від сучасної вулиці Соборна догори називалася Театральна, а від сучасної вулиці Соборна донизу називалася Купецька. У 1910 році було перейменовано на вул. Богдана Хмельницького. У 1921 році перейменована на вул. Козицького. У 1941 році була іменована вул. Гетьмана Хмельницького. У 1943 році стала вул. Гірських егерів. У 1944 році перейменована на вул. Козицького. У 2015 році стала вулицею Оводова.

Названа на честь міського голови Вінниці у 1899-1917 роках Миколи Оводова. Вулиця обома кінцями впирається в річку Буг. Трохи вниз по вулиці - Європейська площа зі сквером. Тут знаходиться стара водонапірна башта з музеєм воїнів-афганців, меморіал загиблих воїнів із вічним вогнем, кінотеатр «Родина» та сучасні торгово-розважальний центр і магазини. Перетинаючи центральну вулицю міста Соборну, стрімко збігає до Бугу і закінчується Староміським мостом.

Вулиця Винниченка. С самого початку була названа Миколаївським провулком. У 1910 році - вулицею Українською. Приблизно у 1932 році була перейменована на вул. Горького. У 1944 році - вул. Лесі Українки. У 1944 році знову стала вул. Горького. У 1992 році вулицю перейменували на вул. Винниченка.

Винниченко Володимир — український політичний та державний діяч, прозаїк, драматург та художник. Очолював генеральний Секретаріат УЦР, був головою Директорії УНР.

Вулиця П. Скоропадського. У 1957 році вулиця була вперше названа вулицею Фадеева. У 2015 році була названа вулицею Павла Скоропадського.

Скоропадський Павло — український громадський і політичний діяч, військовик. Походив із козацько-старшинського роду Скоропадських. Офіцер армії Російської імперії. Учасник російсько-японської та Першої світової війни. Гетьман Української Держави. Один із лідерів та ідеологів монархічного гетьманського руху.

Вулиця Претвича. У 1938 році була названа вулицею Куйбишева. У 1941 році була перейменована на вул. Жмеринську. У 1943 році стала вул. Курило Олени. У 1944 році знову стала вул. Куйбишева. У 2015 році стала вулицею Бернарда Претвича.

Бернард Претвич — військовий та державний діяч Великого Князівства Литовського, староста барський, один із засновників українського козацтва, теоретик козацької військової тактики. Протягом життя виграв понад 70 битв з татарами. Завдяки забезпеченій ним ефективній обороні розпочалася колонізація та розвиток міст Поділля. В 1540 р. врятував м. Вінницю від татарського набігу.

У сьогоднішній Вінниці чимало говорять про перейменування вулиць, здебільшого через ідеологічні мотиви. Вивчаючи зібраний матеріал, ми звернула увагу, що будь-яка влада намагалася у власних цілях використовувати можливість впливу на топонімічний ландшафт міста. Результатом такого активного втручання стало те, що жодна назва з вінницьких вулиць в честь державних діячів не зберегла своєї первинної назви. Можливо, теперішні зміни допоможуть самовизначенню вінничан, окресленню їхньої індивідуальності як спільноти, врешті-решт зростанню поваги та любові до рідного міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України від 09.04.2015 р. № 317 «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки».

2. Палій О. Короткий курс історії України / О. Палій. – К. : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2017. – 464 с.

Паламарчук Галина Василівна – учитель історії, вища кваліфікаційна категорія, педагогічне звання «вчитель-методист», КЗ «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-III ступенів–гімназія № 23 Вінницької міської ради», Вінниця, e-mail: palamarchuk.g.v@gmail.com

Шуберт Олександра Олександрівна – учениця 10-Б класу, КЗ «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-III ступенів–гімназія № 23 Вінницької міської ради», Вінниця

Palamarchuk Halyna V. – a teacher of history, higher qualification category, pedagogical degree «Teacher-Methodist», Municipal Institution «Educational Complex: Vinnytsia Municipal I-III Grades Secondary School-Gymnasium № 23», Vinnytsia, e-mail: palamarchuk.gv@gmail.com

Shubert Oleksandra O. – a pupil of the 10th-B Form, Municipal Institution «Educational Complex: Vinnytsia Municipal I-III Grades Secondary School-Gymnasium № 23», Vinnytsia